

90 LET PRAŽSKÉ POLONISTIKY – dějiny a současnost

Návrh slavistické komise, aby na filosofické fakultě university Karlovy byla zřízena stoli-
cepolské řeči a literatury, i aby dosavadní
smluvní profesor Dr Marjan Szykowski byl pro
ni jmenován skutečným profesorem řádným.

90 LAT PRASKIEJ POLONISTYKI – historia i współczesność

Michala Benešová
Renata Rusin Dybalska
Lucie Zakopalová

90 let pražské polonistiky – dějiny a současnost

Michala Benešová
Renata Rusin Dybalska
Lucie Zakopalová

Recenzovali:

prof. dr hab. Władysław Miodunka

Mgr. Marek Junek, Ph.D.

Redakce Lenka Ščerbaničová

Grafická úprava Kateřina Řezáčová

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova v Praze, 2013

© Michala Benešová, Renata Rusin Dybalska, Lucie Zakopalová, 2013

ISBN 978-80-246-2372-6

ISBN 978-80-246-2428-0 (online : pdf)

Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum 2014

<http://www.cupress.cuni.cz>

OBSAH / SPIS TREŚCI

90 LET PRAŽSKÉ POLONISTIKY – DĚJINY A SOUČASNOST	7
1. Úvod: 90 let pražské polonistiky očima pražských polonistů	9
2. Krátká historie pražské polonistiky	11
I. První samostatné kroky (1923–1945)	11
II. Ve stínu totality (1945–1989)	25
III. Nové cesty (1989–2013)	40
3. Významné osobnosti pražské polonistiky	53
I. Marian Szyrkowski	53
II. Karel Krejčí	56
III. Iza Šaunová	59
IV. Otakar Bartoš	61
V. Jan Petr	64
VI. Theodor (Theodosius) Bešta	66
VII. Luboš Řeháček	69
4. Pražská polonistika očima jejích absolventů	72
I. Vlasta Dvořáčková	72
II. Helena Stachová	74
III. Josef Vlášek	76
5. Závěr	79
Obrazová příloha	
90 LAT PRASKIEJ POLONISTYKI – HISTORIA I WSPÓLczesność	81
1. Wstęp: 90 lat praskiej polonistyki oczami praskich polonistów	83
2. Krótka historia praskiej polonistyki	86
I. Pierwsze samodzielne kroki (1923–1945)	86
II. W cieniu totalitaryzmu (1945–1989)	103
III. Nowe szlaki (1989–2013)	120
3. Sylwetki wybitnych praskich polonistów	134
I. Marian Szyrkowski	134

II. Karel Krejčí	137
III. Iza Šaunová	140
IV. Otakar Bartoš	142
V. Jan Petr	146
VI. Theodor (Theodosius) Bešta	149
VII. Luboš Řeháček	151
4. Praska polonistika oczami jej absolwentów	155
I. Vlasta Dvořáčková	155
II. Helena Stachová	157
III. Josef Vlášek	160
5. Zakończenie	163
DODATKY / ANEKS	165
Seznam přednášejících na pražské polonistice v letech 1923–2013	167
Lista wykładowców praskiej polonistyki w latach 1923–2013	167
Seznam lektorů na pražské polonistice v letech 1923–2013	168
Lista lektorów praskiej polonistyki w latach 1923–2013	168
Seznam polonisticky zaměřených kandidátských prací, doktorských dizertací, diplomových a bakalářských prací obhájených na Univerzitě Karlově v letech 1923–2013	169
Wykaz prac kandydackich, licencjackich, magisterskich i doktorskich o tematyce polonistycznej obronionych na Uniwersytecie Karola w latach 1923–2013	169
Seznam didaktických materiálů publikovaných pražskými polonisty v letech 1923–2013	175
Wykaz materiałów dydaktycznych opublikowanych przez praskich polonistów w latach 1923–2013	175
Výběrová bibliografie k dějinám pražské polonistiky v letech 1923–2013	176
Wybrana bibliografia dotycząca historii praskiej polonistyki w latach 1923–2013	176

90 LET PRAŽSKÉ POLONISTIKY –
DĚJINY A SOUČASNOST

1. ÚVOD: 90 LET PRAŽSKÉ POLONISTIKY OČIMA PRAŽSKÝCH POLONISTŮ

13. října 1923 pronesl na půdě Univerzity Karlovy v Praze profesor Marian Szykowski u příležitosti založení samostatné stolice polonistiky inaugurační přednášku, která oficiálně zahájila dnes již devadesátiletou tradici polonistických studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Příjezd prvního profesora, který měl zaštitit nově vzniklý obor, doprovázely komplikace a ani počátky jeho působení nebyly bezproblémové. Skutečné ořesy měly ale teprve přijít a snad žádné období v dějinách pražské polonistiky nemůžeme označit za klidné. I přesto, s výjimkou nuceného uzavření univerzit v letech 1939–1945, nebyla kontinuita oboru zcela přerušena.

Předkládaná publikace, která devadesáté výročí vzniku pražské polonistiky připomíná, si neklade za cíl shrnout dějiny oboru ve všech aspektech. Do století jeho existence zbývá ještě jedna dekáda, která se snad stane dobou intenzivního zájmu o uzlové body vývoje polonistiky, ale také o její klíčové osobnosti. Doufáme tedy, že se jednotlivé kapitoly stanou inspirativní výzvou pro polonisty, slavisty, historiky nebo translatology.

Přesto jsme se na následujících stránkách pokusily načrtnout vývoj polonistiky od roku 1923, tj. od jejích institucionálních počátků, až do současnosti, a to z několika úhlů pohledu. Stranou našeho zájmu přitom – vzhledem k aktuálnímu výročí – zůstává období od založení Semináře pro slovanskou filologii v roce 1880 do začátku 20. let minulého století, které se již dočkalo řady zpracování. Bez této iniciativy by však nebyl vznik samostatné katedry možný a na více než stotřicetiletou tradici pražských slavistických studií polonistika hrdě navazuje.

Těžiště této knihy tvoří historický úvod rozdělený na tři hlavní oddíly vymezené zásadními předěly – historickými i oborovými. První kapitola, zachycující počátky „stolice polské řeči a literatury“ v letech 1923–1939, se věnuje především okolnostem, které vznik polonistiky umožnily, a působení hlavní předválečné osobnosti pražské polonistiky, Mariana Szykowského. Druhá kapitola zpracovává široké období let 1945–1989, tedy doby, kdy se polonistika musela vypořádat s výzvami i nepříjemnými důsledky vlády totalitní moci, komunistické ideologie a marxistické metodologie. Třetí kapitola pak nastiňuje neaktuálnější vývoj po roce 1989, kdy ale polonistiku čekaly další zásadní změny spojené s novými pohledy na slavistiku a odklonem od filologicky zaměřených studií k areálovým. Každé zmíněné období má přitom svá specifika – a i náš dnešní pohled na ně se zákonitě liší. Už kupříkladu jen proto, že zatímco ve 20. letech minulého století působil na pražské polonistice jediný profesor a žádné pevné studijní plány neexistovaly, po roce 1948 byly studium i výzkum v oboru přísně kontrolovány a podřízeny politické vůli a v posledních letech století aktuálního se jak studijní plány tak personální zázemí oboru rychle a zásadně mění.

Při zpracování jednotlivých kapitol jsme také vycházely z jiných dostupných materiálů, což rovněž ovlivnilo výslednou podobu textu. Pro první kapitolu byly nejdůležitější archivní prameny, druhá se opírala především o dobové studie a texty analyzující vývoj filozofické fakulty v době komunismu, třetí kapitola pak vycházela z akreditačních materiálů a osobních svědectví pamětníků. Jedním z významných, ačkoli ne zcela neomylných zdrojů se staly Seznamy přednášek z Archivu Univerzity Karlovy. Nejdůležitější prameny uvádíme v závěru knihy, bibliografii doplňuje také seznam přednášejících a lektorů působících na pražské polonistice, obhájených diplomových a dizertačních prací a didaktických materiálů publikovaných pražskými polonisty v letech 1923–2013. Nevěnujeme se zde, kromě nejnovějších dějin oboru, podrobněji meziuniverzitním českým a zahraničním kontaktům pražské polonistiky. Konference, setkání, stáže a další pobyty jistě tvoří důležitou část historie, avšak naše téma by již příliš rozšiřovaly. Rovněž nejsou k dispozici všechny prameny, na jejichž základě by bylo možné tuto problematiku zpracovat.

Celkový obraz vývoje pražské polonistiky dotvářejí medailonky nejdůležitějších osobností ovlivňujících podobu oboru, jimiž jsou Marian Szykowski, Iza Šaunová, Karel Krejčí, Theodor Bešta, Otakar Bartoš, Luboš Řeháček a Jan Petr. Záměrně jsme se na tomto místě nevěnovaly polonistům, jejichž vědecké dílo ještě není uzavřeno. Závěrečný pohled z druhé strany přináší tři rozhovory s první poválečnou generací absolventů polonistiky: Vlastou Dvořáčkovou, Helenou Stachovou a Josefem Vláškem.

Doufáme, že následující kapitoly přiblíží i méně známé podoby polonistických studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Komplikované dějiny oboru plné zvratů nejsou jednoduchým dědictvím, ale snaha pochopit je a reflektovat představuje podle našeho názoru jednu ze základních podmínek rozvoje a kontinuity pražské polonistiky v budoucnosti.

Vznik této publikace by nebyl možný bez pomoci mnoha lidí, kteří věnovali svůj čas rozhovorům upřesňujícím nebo doplňujícím někdy nepřesné či chybějící prameny. Zvláštní poděkování autorek patří (abecedně): Mieczysławu Balowskému, Jacku Baluchovi, Vlastě Dvořáčkové, Haně Gladkové, Tomáši Glancovi, Daniele Lehárové, Petru Poslednímu, Jitce Rohanové, Heleně Stachové, Vladimíru Svatoňovi, Zofii Tarajlo-Lipowské a Josefu Vláškoví. Za cenné rady při práci v archivech děkujeme také Jakubu Jarešovi a dalším pracovníkům Archivu Univerzity Karlovy. Za spolupráci na přípravě publikace pak děkujeme rovněž Veronice Matějkové, Anně Plasové a Macieji Ruczajovi.

Na závěr bychom chtěly poděkovat recenzentům této publikace za všechny poznámky, doplnění a doporučení, které byly zohledněny v poslední verzi textu.

Publikace je součástí projektu *90 let pražské polonistiky*, jehož hlavními partnery byly Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie Jagellonské univerzity v Krakově a Polský institut v Praze. Projekt byl finančně podpořen z prostředků Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci programu Česko-polské fórum.

Děkujeme také polskému Národnímu digitálnímu archivu za bezplatné poskytnutí fotografií Mariana Szykowského.

Michala Benešová je autorkou kapitoly První samostatné kroky a medailonků M. Szykowského a Izy Šaunové; Renata Rusin Dybalska kapitoly Nové cesty a medailonků T. Bešty a L. Řeháčka; Lucie Zakopalová zpracovala kapitolu Ve stínu totality a medailonky J. Petra a O. Bartoše. Autorkou medailonku K. Krejčího je Veronika Matějková. Ostatní texty jsou výsledkem naší kolektivní práce.

Michala Benešová, Renata Rusin Dybalska, Lucie Zakopalová

2. KRÁTKÁ HISTORIE PRAŽSKÉ POLONISTIKY

I. PRVNÍ SAMOSTATNÉ KROKY (1923–1945)

Problematika dějin polonistických studií na pražské Karlově univerzitě má (pomineme-li v této studii záměrně polonistiku pěstovanou na někdejší německé univerzitě v Praze) v podstatě dvě roviny – jednak obecný zájem o polská témata, přítomný zejména v rámci bohemistických a obecně slavistických studií již minimálně od poloviny 19. století, a jednak rovinu „institucionální“. V této kapitole budeme sledovat historii pražské polonistiky právě od jejích institucionálních počátků, tedy od doby založení samostatné katedry polonistiky, k níž se vztahuje výročí, u jehož příležitosti naše publikace vzniká.

Starší období, od založení Semináře pro slovanskou filologii na filozofické fakultě v roce 1880, je již poměrně dobře zmapováno – v tomto ohledu tedy můžeme odkázat na bibliografii na konci knihy. Polonistice po roce 1923, kdy samostatná katedra vzniká, už bývalo pozornosti věnováno méně. Pro meziválečné období přitom existuje řada zajímavých materiálů uložených jak v Archivu Univerzity Karlovy, tak v Národním archivu. Pokusili jsme se proto doplnit tyto archivní materiály o jiné dostupné prameny i pozdější vzpomínky lidí, kteří se ve 20. a 30. letech v prostředí pražské polonistiky pohybovali; zajímá nás přitom nejen samotný vznik katedry polonistiky v roce 1923 a osoba prvního pražského profesora polské řeči a literatury Mariana Szyjkowského, který na ní působil, ale také podoba tehdejších studií a témata, kterými v té době pražská polonistika „žila“.

Polonistika na Univerzitě Karlově má sice své institucionální počátky v roce 1923, avšak své místo měla polonistická studia na pražské filozofické fakultě již dříve – od roku 1848 zde, již jako řádný profesor polské literatury, první a na nějakou dobu také poslední, působil Jan Pravoslav Koubek, později se polskou tematikou zabývali i František Ladislav Čelakovský či Václav Hanka (mimo jiné autor *Mluvnice jazyka polského podle Dobrovského*, 1839). V letech 1857–1865 přednášel na Univerzitě Karlově polský lingvista Henryk Suchecki, autor několika učebnic polštiny a polských gramatických příruček.¹ Nezastupitelné místo měla také výuka polštiny jako cizího jazyka. V rámci lektorátu zde vyučovali například Josef Kolář nebo Adolf Černý.

Zásadní zlom v mnoha ohledech přinesl rok 1918. Pražská univerzita si stanovila ve své době nad jiné aktuální cíl vychovat nové pokolení československé inteligence; v případě slavistiky především mladých středoškolských profesorů, ale nejen těch. V nové společenské

¹ Pro zaplnění bílých míst v české odborné literatuře věnované dějinám polské literatury vydal Suchecki v roce 1858 příručku *Nástin dějin písemnictví Polákův* (Suchecki, Henryk: *Nástin dějin písemnictví Polákův: od nejdávnejších časův do r. 1858*, Praha 1858).

i politické situaci nabývá právě slavistika na významu – a nejen proto, že její součástí byla v této době i široce pojímaná bohemistika (kolem roku 1918 bohemistické kurzy ještě převažovaly nad těmi slavistickými). Postupně se začínají rozvíjet i další slavistické obory v podobě samostatných kateder („stolic“), nezanedbatelnou část tehdejších studentů slavistiky navíc tvořili přímo příslušníci jednotlivých slovanských národů. V roce 1920 se od filozofické fakulty oddělila nově zřízená fakulta přírodovědecká a i to umožnilo stále větší specializaci studia a rozvoj jednotlivých oborů, jak lze dobře ilustrovat právě na příkladu pražské polonistiky.

O rozvoj slovanského semináře na Univerzitě Karlově, založeného v roce 1880,² se zasloužil především slovinský slavista Matija Murko, jenž sám přišel do Prahy jako první slavistická posila z řad zahraničních odborníků na podzim roku 1920 (v roce 1922 zde mimo jiné založil časopis *Slavia*). Podle jeho koncepce měl být slovanský seminář, dříve zaměřený především na bohemistická studia, tvořen několika samostatnými katedrami pro jednotlivé slovanské jazyky, respektive literatury, a to včetně přirozeného základu, za který považoval právě bohemistiku a srovnávací slavistiku. Murko přitom navazoval na zakládání jiných podobných seminářů (v roce 1849 vznikl na Karlově univerzitě seminář klasické filologie, 1873 historický seminář, 1874 německý, o rok později seminář pro filologii románskou a anglickou), jež mimo jiné umožňovalo – na rozdíl od starší formy výuky zejména v podobě tzv. čtení – zařadit do programu studií i větší množství praktických seminářů a cvičení.³

Nutno však podotknout, že i sama Karlova univerzita jako celek a tehdejší Ministerstvo školství a národní osvěty cíleně usilovaly o to, aby se právě Praha stala evropským centrem slavistických studií, a snahy Murka i dalších slavistů tak byly – jistě v míře dané například dobovou hospodářskou situací, o čemž dobře vypovídá i korespondence mezi filozofickou fakultou a ministerstvem školství uložená jak v Archivu Univerzity Karlovy, tak v Národním archivu – podporovány i z vyšších míst.⁴

Snaha o reorganizaci slavistických studií však byla zahájena ještě před Murkovým příchodem do Prahy. Dosavadní široce pojímaná slavistika zaměřená sice komparatisticky, ale zároveň poměrně povšechně, navíc soustředící se především na starší období či slovanský folklor a poněkud zanedbaná po stránce metodologické a teoretické, vyžadovala zvláště v nových podmínkách po roce 1918 přehodnocení. Tímto úkolem byli pověřeni profesori Jan Máchal, Jiří Polívka a František Pastrnek, v té době ředitel slovanského semináře. Jejich zpráva ze 16. listopadu 1918 sice navrhuje volbu pětičlenné slavistické komise, která by se úpravou studia slovanské filologie měla zabývat, sama už ale obsahuje základní návrh, jak slovanský seminář reorganizovat. Autoři zprávy si velmi dobře uvědomují důležitost slovanské filologie v poválečné době, ale i postupující specializaci jednotlivých slavistických disciplín, s níž se univerzitní slavistika bude muset vyrovnat, a to i na rovině institucionální: „Slovanská filologie jest na naší fakultě bohatěji zastoupena než na jiných universitách, než

² Více viz Syllaba, Theodor: Vznik a význam semináře pro slovanskou filologii v Praze, in: *Práce z dějin slavistiky VII*, ed. J. Petr, Praha 1979, s. 115–180 (včetně dopisu ministra Stremayra o zřízení Semináře pro slovanskou filologii či ministerského výnosu o vytvoření tohoto semináře).

³ O organizačním uspořádání slovanského semináře před rokem 1923 viz např. Petr, Jan: *Gebauerův seminář pro slovanskou filologii*, Naše řeč, r. 63, 1980/3, s. 113–122.

⁴ Srov. Petráň, Josef: Filozofická fakulta, in: *Dějiny Univerzity Karlovy IV. (1918–1990)*, eds. J. Havránek – Z. Poustka, Praha 1998, s. 140–145. O rostoucí prestiži pražské slavistiky svědčí i postupný nárůst studentů i procentního podílu studentů-slavistů na celkovém počtu posluchačů filozofické fakulty: v akademickém roce 1921/1922 si slovanskou filologii zapsalo 12 % všech studentů fakulty, v akademickém roce 1928/1929 už to bylo zhruba 30 % (tamtéž, s. 141).

při nejlepší vůli nemohou její zástupcové podat během čtyř let⁵ úplný přehled všech slovanských jazyků a literatur. Neboť slovanská filologie rozrostla se v celou řadu speciálních věd o každém jednotlivém slovanském jazyce a o každé literatuře, takže jest jednotlivci naprosto nemožno obejmouti stejnoměrně všechny do podrobností. Nová pak doba, když samostatný československý stát vstupuje do života a zajisté, jak pevně doufáme, uzavře nejužší přátelské styky, ba i svazky se sousedními státy slovanskými, ukládá nám povinnost věnovati ostatním zvláště sousedním národům slovanským zvýšenou pozornost.“⁶ Komise zvláště upozorňuje, že by bylo záhodno zavést na středních školách výuku slovanských jazyků, „aby naše mládež nabyla hlubších vědomostí o duševním životě slovanských národů“. Tato myšlenka nakonec nenašla v praxi své plné uplatnění, avšak právě důraz na středoškolské vzdělávání a jeho zkvalitnění posléze ovlivní i reformovanou podobu univerzitních slavistických studií. Jedním z nových úkolů a výzev pražské slavistiky se totiž stává výchova kvalifikovaných středoškolských učitelů jednotlivých slovanských jazyků, respektive literatur, a samozřejmě především „jazyka československého“, kvůli němuž se v té době ke studiu slovanské filologie hlásila velká většina uchazečů. (Podobně koncipované kurzy polštiny pro středoškolské pedagogy v té době už fungovaly například v Brně, byť nikoli v podobě univerzitních studií.)⁷

Komise předpokládá vznik řádných (samostatných) kateder (dle dobové terminologie „stolic“ určených pro jednoho profesora) pro jednotlivé slovanské jazyky a literatury, respektive obory: srovnávací gramatika slovanských jazyků a staroslověnština, srovnávací dějiny slovanských literatur a lidových podání (tyto dvě stolice měly zůstat zachovány ze stolic již dříve existujících), gramatika československého jazyka a staré písemnictví, dějiny československé literatury (v těchto dvou případech měla být k původní češtině, respektive literatuře české nově přidána slovenština, respektive slovenská literatura), polský jazyk a literatura, jihoslovenské jazyky a literatury (srbochorvatština, slovinština a bulharština),⁸ ruský jazyk a literatura (včetně ukrajinštiny).⁹

Návrh byl 28. listopadu 1918 projednán profesorským sborem filozofické fakulty, který tento návrh jednomyslně přijal. Pětičlenná komise byla zvolena ve složení J. Polívka, F. Pastrnek, J. Máchal, E. Smetánka a J. Zubatý. Tato komise později vypracovala podrobnější návrh nové podoby slavistických studií na Karlově univerzitě (datován 21. února 1919) – například dosavadní stolice pro novější slovanské jazyky a literatury měla být nahrazena již výše zmíněnými třemi samostatnými stolicemi pro polský a ruský jazyk, respektive literaturu a pro jazyk a literatury jihoslovenské. Odůvodnění potřeby jejich zřízení je jak dokladem bohaté tradice české, respektive československé slavistiky, tak připomínkou významu pražského slavistického centra pro budoucí generace slavistů, včetně generace naší dnešní: „Praha bývala střediskem studií slavistických a musí býti naší snahou, aby se jí stala v budoucnosti. Vyniká nade všechna jiná města evropského středu a západu bohatými knihovnami slavistickými a svou zeměpisnou polohou jest povolána státi se střediskem všech adeptů a pěstitelů slovanských studií.“¹⁰

⁵ Studium bylo v této době standardně čtyřleté.

⁶ *Národní archiv*, fond Ministerstvo školství 1918–1949, k. 1032, Návrh prof. Polívky, Máchala a Pastrnka na volbu pětičlenné komise pro úpravu studia slovanské filologie, 16. listopadu 1918, strojopis.

⁷ *Národní archiv*, fond Ministerstvo školství 1918–1949, k. 1032, Návrh slavistické komise, 21. února 1919, strojopis.

⁸ Jihoslovenské oddělení vzniklo na pražské filozofické fakultě v roce 1920.

⁹ Katedra byla založena 1922, obsazeny byly dvě stolice (Vladimír Francev, Jevgenij Alexandrovič Ljackij). Pravidelná výuka ukrajinského jazyka a literatury byla zahájena v roce 1926, kdy do Prahy přišel Alexander Kolessa.

¹⁰ *Národní archiv*, fond Ministerstvo školství 1918–1949, k. 1038, Návrh slavistické komise, 21. února 1919, strojopis.

Dalším úkolem, před nímž v důsledku těchto rozhodnutí slavistická komise stanula, bylo nalezení vhodných kandidátů, kteří by se jak vedení, tak praktické realizace výuky v rámci jednotlivých stolic ujali. Že to byl v některých případech úkol nesnadný, o tom může svědčit i příklad samotné pražské polonistiky. Od počátku se pro nedostatek vhodných českých kandidátů uvažovalo o rodilém Polákovi (obdobně tomu bylo i v případě jiných kateder, na nichž rovněž působili zahraniční přednášející). Docházelo tak zároveň, jakkoli poněkud pod tlakem reálného nedostatku odborníků, k zajímavému oživení vzájemných vědeckých kontaktů s jinými slavistickými centry v cizině. (Například v letním semestru akademického roku 1921/1922 tak v Praze přednášel jazykovědec a profesor Varšavské univerzity Jan Bau-douin de Courtenay, v dubnu 1928 jeho kolega z krakovské Jagellonské univerzity Tadeusz Lehr-Splawiński¹¹ a v listopadu 1929 krakovský literární historik Ignacy Chrzanowski.)¹²

Drobně inovovaná slavistická komise ve složení J. Máchal, F. Pastrnek, E. Smetánka, J. Jakubec, J. Polívka a M. Murko předložila již konkrétní návrh na zřízení samostatné stolice polského jazyka a literatury 2. května 1922 a profesorský sbor filozofické fakulty jej přijal 11. května téhož roku.¹³ Kandidáti na pozici ředitele této stolice byli už podle návrhu slavistické komise dva – dr. Stanisław Dobrzycki z Poznaně a dr. Marian Szykowski z Krakova. Poměrně zdlouhavé schvalování žádosti na ministerstvu školství pak ministerští úředníci vysvětlovali právě také nejasnostmi ohledně personálního obsazení nové stolice.¹⁴ S oběma kandidáty v Polsku jednalo tamější československé velvyslanectví, do Polska se navíc už v roce 1921 vypravili profesori Murko a Hujer, kteří Szykowského v Krakově navštívili a o plánech na založení katedry polonistiky v Praze ho informovali. Situaci značně komplikovaly také finanční otázky, například zajištění bytu a adekvátního platu pro jednoho či druhého kandidáta, čehož dokladem je i část korespondence mezi děkanstvím Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Ministerstvem školství a národní osvěty dochovaná v Národním archivu.¹⁵

¹¹ Weingart, Miloš: Celková charakteristika let 1918–1929, in: *Slovanská filologie na Karlově universitě v letech 1918–1929*, ed. M. Weingart, Praha 1929, s. 40–41.

¹² *Archív Univerzity Karlovy*, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, složka Slovanský seminář 1919–1940, Celková zpráva o slovanském semináři v š. r. 1929/1930, 13. listopadu 1930, strojopis.

¹³ *Archív Univerzity Karlovy*, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, osobní spis Mariana Szykowského, Návrh na zřízení stolice pro polský jazyk a literaturu a na jmenování ex aequo buď prof. Stan. Dobrzyckého nebo prof. Marj. Szykowského, 19. května 1922, strojopis. (Srov. *Národní archiv*, fond Ministerstvo školství 1918–1949, k. 1038, Dopis slavistické komise, 22. února 1923, strojopis.)

¹⁴ „Není správně domnívat se, že zdejším ministerstvem nebyly podniknuty kroky ve smyslu návrhu. Jest však podotknouti, že vzhledem k tomu, poněvadž stolice polštiny není systematisovaná, byly učiněny určité návrhy a předloženy na vyjádření ministerstvu financí, od kteréhož doposud odpovědi nedošlo. Také by nemělo smyslu odpověď zrgovati, poněvadž otázka jest doposud velmi nevyjasněna též pokud se týče osoby, kterou by bylo stolici tuto obsaditi.“ (*Národní archiv*, fond Ministerstvo školství 1918–1949, k. 1038, Zřízení stolice jazyka a literatury polské, 6. března 1923, strojopis.) Drobná ukázka z dobové úřední korespondence je v tomto případě na místě nejen pro svůj jazykový půvab – s finančními potížemi se totiž bude muset nový obor, přes deklarovanou podporu z vyšších míst, potýkat ještě dlouhá léta a opakovaně bude muset žádat ministerstvo školství, respektive financí o navýšení dotací, zejména na platy či úvazky dalších zaměstnanců nebo na vybavení učeben a slavistické knihovny.

¹⁵ „Poněvadž **patrně** běží o kandidáty pokročilejšího věku, Mšano [Ministerstvo školství a národní osvěty – pozn. aut.] domnívá se, že budou kladeny požadavky na zaopatření pohodlného rodinného bytu v Praze, čemuž dle nynějšího stavu **nebylo možno bude asi těžko** vyhověti. V obavě této obtíže dává se tavnímu profesorskému sboru **již nyní** na uváženu, zdali by pro případ, že by **pouze pro tuto příčinu** nemohlo se vyhověti návrhu **na zřízení stolice jazyka a literatury polské**, **na povolání jednoho z obou navržených**, nebylo pomýšleti na změnu návrhu v tom smyslu, že by byli místo navržených vybráni kandidáti mladší, kteří by nekladli **upřísněných takových** požadavků bytových.“ (*Národní archiv*, fond Ministerstvo školství 1918–1949, k. 1038, Zřízení stolice jazyka a literatury polské, 19. března 1923, strojopis; přeškrtnuto v originále, kurzivou jsou zde označeny pozdější opravy uvedené ve strojopisu.)

Stanisław Dobrzycki (1875–1931) byl absolventem Jagellonské univerzity v Krakově, kde vystudoval slovanskou filologii (1893–1897). Pražské prostředí znal z vlastní zkušenosti, v akademickém roce 1897/1898 zde studoval (jak uvádí ve svém životopise zasláném do Prahy, navštěvoval v té době přednášky profesorů Gebauera či Pastrnka).¹⁶ V roce 1898 získal v Krakově doktorát a poté krátce učil na jednom z krakovských gymnázií. V roce 1901 se stal mimořádným (od roku 1906 pak řádným) profesorem slovanských jazyků a literatur na univerzitě ve švýcarském Fribourgu. Ve Švýcarsku působil až do roku 1919, kdy byl jmenován řádným profesorem dějin polské literatury na Poznaňské univerzitě.

Marian Szykowski (1883–1952) byl o několik let mladší než Dobrzycki, studoval v rodném Lvově i v Ženevě,¹⁷ doktorát z polské filologie získal v roce 1906. Habilitoval se roku 1914 na Jagellonské univerzitě v Krakově v oboru dějiny polské literatury (Szykowského habilitační práce nesla název *Myśl Jana Jakóba Rousseau w Polsce XVIII wieku*) a o pět let později se stal tamtéž mimořádným profesorem. Na Jagellonské univerzitě zároveň působil jako knihovník a kustod v tamější univerzitní knihovně.

Dobrzycki patrně více odpovídal zažitému profilu slavisty, jak v oné době fungoval na pražské univerzitě (a nejen tam) – zabýval se zejména jazykovědou a dějinami starší polské literatury, případně slovanským folklorem, zatímco Szykowski byl znalcem literatury novější, jehož jazykovědné otázky příliš nezajímaly. Diskuse o tom, kdo z těchto dvou kandidátů bude nakonec vybrán, tak byla zároveň diskusí o budoucím směřování pražské polonistiky (jakkoli si toho doboví aktéři nemuseli být plně vědomi, neboť důležitou roli v tomto rozhodování sehrály i záležitosti čistě praktické). O tom, jaká atmosféra panovala v této době v pražských univerzitních kruzích, ostatně vypovídají i vzpomínky Matiji Murka: „Zato se v Praze neuvěřitelně dlouho udržel jiný názor Miklosichův, velmi rozšířený v jeho době a závislý na pojmech klasické filologie, že totiž dějiny nové literatury nejsou vědou, aspoň ne beze spojení s jazykozpytem a starou literaturou.“¹⁸ S podobným názorem musel bojovat i sám Szykowski a snad i pro Szykowského „moderní“ orientaci jej právě Murko na nově vznikající post prosazoval. Murko ostatně dbal na „rovnoprávnost“ jednotlivých slavistických oborů rozvíjejících jak lingvistická, tak literárněvědná studia.¹⁹ Až v roce 1922, již za Murkova vedení a rok před příchodem Szykowského, vzniklo v rámci slovanského semináře i oddělení pro nejnovější českou literaturu pod vedením Miloslava Hýska a i v rámci slavistických studií si tak novější literatura vydobyla své místo a odpovídající pozornost.²⁰

Nutno ovšem podotknout, že samo ministerstvo školství si problematičnost nastalé situace uvědomovalo a vedlo na toto téma urgentní korespondenci s ministerstvem financí: „Jelikož Praha dnes zvláště přičiněním prof. Murka stala se centrem slavistiky, pociťuje se po stránce vědecké i kulturní nedostatek zvláštní stolice polonistiky velmi těžce a trapně před ostatním světem slovanským. Že by zřízení této stolice mělo svůj význam po stránce mezinárodní i politické není také třeba zdůrazňovati.“ (*Národní archiv*, fond Ministerstvo školství 1918–1949, k. 1038, Jmenování profesora polské řeči a literatury, 14. března 1923, strojopis.)

¹⁶ *Národní archiv*, fond Ministerstvo školství 1918–1949, k. 1038, Životopis – Stanisław Dobrzycki, strojopis.

¹⁷ O Szykowského studiích romanistiky v Ženevě se ve svých materiálech zmiňuje slavistická komise vedená Janem Máchalem, patrně na základě životopisu, který jí Szykowski zaslal (viz *Národní archiv*, fond Ministerstvo školství 1918–1949, k. 1038, Životopis – Marian Szykowski, strojopis), avšak ani Otakar Bartoš nenašel svého času v archivu Jagellonské univerzity o tomto studiu žádný oficiální záznam (Bartoš, Otakar: *K pražskému působení Mariana Szykowského*, *Slavia*, r. 54, 1985/2, s. 245).

¹⁸ Murko, Matyáš: Nový seminář pro slovanskou filologii na Karlově universitě, in: *Slovanská filologie na Karlově universitě v letech 1918–1929*, ed. M. Weingart, Praha 1929, s. 27–28.

¹⁹ Viz např. *Archiv Univerzity Karlovy*, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, složka Slovanský seminář 1919–1940, Výtah z přednášky M. Murka, 4. května 1923, rukopis.

²⁰ Murko o změně koncepce slavistických studií v této době píše: „Víme, jak studium živých jazyků a jejich nářečí prospělo jazykozpytu, a podobně musíme přenášet i metody novější literární historie do staré literatury, kde

Slavistická komise při zvažování předností obou polských badatelů konstatovala, že „vědecká zdatnost obou kandidátů je v plné míře prokázána; zároveň je zřejmo, že prof. Stanisław Dobrzycki hlavně vzdělával jazykovědu a starší literární historii polskou, prof. Marjan Szykowski je zase vynikajícím odborníkem o novější literatuře polské s širokým rozhledem kulturně-historickým a filosofickým. Oba vyslovili svou ochotu čísti o řeči a literatuře polské v rozsahu, vyhovujícím potřebám české university.“²¹ Reálné povolání některého z kandidátů, a tím také reálné rozběhnutí polonistických studií na Karlově univerzitě, však bylo odloženo s ohledem na nedostatečné finanční zajištění vznikajícího oboru.

Ministerstvo zahraničních věcí nakonec prostřednictvím československého velvyslanectví ve Varšavě přece jen doporučilo jmenovat Mariana Szykowského²² (za Szykowského se přimlouval i profesor Jan Máchal, který s ním o celé věci jednal).²³ Již zmiňovaná Szykowského orientace spíše na moderní literatury (spolu s jeho širokým obecným rozhledem a řadou dalších kulturních zájmů) byla pozitivně hodnocena: „Dle názoru polských odborníků, s nimiž vyslanectví se radilo, doporučuje se pro pražskou univerzitní stolicí v první řadě prof. dr. Marjan Szykowski z Krakova. Za důvod se uvádí především jeho mladší věk a tím svěžejší síly než u prof. dra Stanislava Dobrzyckého, dále jeho opravdu široký rozhled kulturně historický a filosofický a jeho hluboká znalost moderní literatury polské, která jistě v Praze se setká s nejkřivějším zájmem nejen universitních studentů, ale i širokých kruhů inteligence.“²⁴ V dochovaných materiálech se zmiňuje i fakt, že Stanisław Dobrzycki měl být povolán na univerzitu v dánské Kodani.²⁵ Sám Szykowski ovšem trval na závazné nabídce, aby nedocházelo k prodlužování nejistoty ohledně jeho dalšího působení, což vysvětloval mimo jiné dalšími nabídkami, které obdržel. Ještě v dubnu 1923 se přitom stále (přinejmenším oficiálně) jednalo s oběma kandidáty, jak dokládají dokumenty uložené v Národním archivu.²⁶ Zároveň však děkan Filozofické fakulty stále neúspěšně žádal ministerstvo školství o vyřízení návrhu na založení katedry polonistiky. Reálná výuka tak nemohla být zahájena v původně plánovaném termínu, tedy se začátkem akademického roku 1923/1924.

Situace byla nakonec v létě 1923 vyřešena prozatímně – Marian Szykowski byl prezidentským dekretem ze dne 26. července jmenován nejprve pouze smluvním (mimořádným)

nemáme hledati jen rukopisy a jejich filiace, nejen dějiny liter, nýbrž také ducha.“ (Murko, Matyáš: Nový seminář pro slovanskou filologii na Karlově univerzitě, in: *Slovanská filologie na Karlově univerzitě v letech 1918–1929*, ed. M. Weingart, Praha 1929, s. 32.) Doplnuje ho ze svého lingvistického stanoviska Miloš Weingart: „Srovnávací slovanský jazykozpyt musí hledati své těžiště ve studiu *nynejších* slovanských jazyků, v jejich dnešní přítomnosti, v jejich srovnávání nejen mezi sebou, nýbrž i s jinými nynějšími kulturními jazyky evropskými, a v jejich historii, nikoli předhistorii. A jiné přesuny bude lze provést i v universitním studiu literárněvědném; na teorii literatury a t. zv. formální studium se bude obracetí jistě více pozornosti než dříve se dalo.“ (Weingart, Miloš: Celková charakteristika let 1918–1929, in: *Slovanská filologie na Karlově univerzitě v letech 1918–1929*, ed. M. Weingart, Praha 1929, s. 52.)

²¹ *Archiv Univerzity Karlovy*, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, osobní spis Mariana Szykowského, Návrh na zřízení stolice pro polský jazyk a literaturu a na jmenování ex aequo buď prof. Stan. Dobrzyckého nebo prof. Marj. Szykowského, 19. května 1922, strojopis. (Srov. *Národní archiv*, fond Ministerstvo školství 1918–1949, k. 1038, Návrh na jmenování profesora pro jazyk polský a literaturu, 19. září 1922, strojopis.)

²² *Národní archiv*, fond Ministerstvo školství 1918–1949, k. 1038, Dr. Marjan Szykowski – návrh na jmenování profesorem polské řeči a literatury, 10. listopadu 1922, strojopis.

²³ Viz např. *Národní archiv*, fond Ministerstvo školství 1918–1949, k. 1038, Jmenování profesora polské řeči a literatury – dopis vyslanectví ČSR ve Varšavě, 30. března 1923, strojopis.

²⁴ *Národní archiv*, fond Ministerstvo školství 1918–1949, k. 1038, Návrh na jmenování profesora pro jazyk polský a literaturu, 31. října 1922, strojopis.

²⁵ Tamtéž. Tuto informaci se nám však nepodařilo ověřit. Dobrzycki nakonec v Kodani nepůsobil.

²⁶ *Národní archiv*, fond Ministerstvo školství 1918–1949, k. 1038, Jmenování profesora polské řeči a literatury, 16. dubna 1923, strojopis.

profesorem na akademický rok 1923/1924, a to zejména vzhledem k problematickému finančnímu zajištění vznikajícího oddělení polonistiky.²⁷ Podle dohody měl vést týdně minimálně pět hodin přednášek týdně a dle aktuální potřeby také odpovídající počet seminárních cvičení, ve skutečnosti však Szykowski zahájil výuku až v letním semestru téhož akademického roku. Poměry na fakultě se ustálily až v roce 1924, kdy profesorský sbor filozofické fakulty 24. ledna 1924 definitivně schválil zřízení stolice polského jazyka a literatury a tím také jmenování Mariana Szykowského řádným profesorem.²⁸ Přesto ještě v listopadu 1924 ministerstvo školství Szykowského jmenování řádným profesorem neschválilo a tehdejší děkan filozofické fakulty Emil Smetánka musel návrh urgovat.²⁹ Až 17. listopadu 1924 byl Szykowski (prozatím ústně) ujištěn, že jeho jmenování bylo schváleno.³⁰

Zřízení samostatné stolice polštiny, ale i dalších oddělení, se promítlo i do nových stanov, které slovanský seminář přijal v roce 1923. Tyto stanovy již počítaly s devíti odděleními, kromě polského (ředitel M. Szykowski), jihoslovanského (M. Murko) a ruského (V. Francev a J. A. Ljackij) jimi byla ještě oddělení pro slovanský srovnávací jazykozpyt a starou slověninu (M. Weingart), oddělení české lingvistické (E. Smetánka), české literárněhistorické (J. Jakubec), oddělení pro novou českou literaturu (M. Hýsek), pro literaturu slovenskou (J. Vlček) a oddělení pro srovnávací dějiny slovanských literatur (J. Horák).³¹

Zahajovací přednáška Mariana Szykowského na Karlově univerzitě, tehdy ještě v provizorních prostorách v Břehové ulici, se konala 13. října 1923 a nesla název *O vzájemných stycích česko-polských v dějinách i v písemnictví*.³² V mnohém tak předznamenala to, čemu

²⁷ *Archiv Univerzity Karlovy*, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, osobní spis Mariana Szykowského, Jmenování Mariana Szykowského smluvním profesorem, 4. října 1923, strojopis.

²⁸ *Archiv Univerzity Karlovy*, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, osobní spis Mariana Szykowského, Návrh slavistické komise, 1. února 1924, strojopis. Oficiální návrh ministerstvu školství také dodává: „Poznamenati sluší, že jmenování smluvním profesorem na dobu jednoho roku se stalo na výslovné přání prof. Szykowského, který chtěl zatím poznati poměry u nás a přesvědčiti se, pokud se jeho působení na naší fakultě potká s náležitým úspěchem.

Ježto pak přednášky a seminární cvičení prof. Szykowského vzbudily u našich posluchačů značný zájem a hojně jsou navštěvovány zapsanými posluchači, profesor Szykowski se rozhodl pro další trvalé působení učitelské na naší fakultě.“ Sám Szykowski si ovšem stěžoval naopak na nízký počet posluchačů (viz Bartoš, Otakar: *K pražskému působení Mariana Szykowského*, *Slavia*, r. 54, 1985/2, s. 248) zapříčiněný snad vyšší oblíbeností a praktickou využitelností ruštiny či srbochorvatštiny, což se zdají potvrzovat i seznamy členů studoven slovanského semináře ze 30. let uložené v Archivu Univerzity Karlovy, kde každý zapsaný student zaznamenával, v jakém z oddělení semináře je zapsán, a tedy na který ze slavistických oborů se specializuje (*Archiv Univerzity Karlovy*, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, složka Slovanský seminář 1919–1940, Seznam členů studoven slovanského semináře). Mezi studenty s polonistickou specializací tehdy převažovali studenti polské národnosti.

²⁹ „Prof. Szykowski, který byl profesorským sborem filozofické fakulty navržen na řádného profesora polské řeči a literatury, nebyl posud jmenován. Podle zprávy, kterou poslal zdejšimu děkanství prorektor prof. Pastnek, má prof. Szykowski na krakovské universitě dovolenou, která mu vyprší 20. t.m., a je odhodlán vrátit se do Krakova, nedostane-li do 20. t.m. žádné písemné zprávy o svém jmenování zde. Protože odchodem Szykowského by utrpěla újma universita a uškodilo by se jistě poměru československému i politicky (zejména když prof. Szykowski je z podrážděného proti Čechům Krakova), mám za svou povinnost obsah zprávy p. prorektora oznámiti s důtklivou žádostí, aby, má-li jmenování prof. Szykowského býti provedeno, stalo se skutkem co nejdříve.“ (*Archiv Univerzity Karlovy*, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, osobní spis Mariana Szykowského, Sml. prof. Dr. Marjan Szykowski – jmenování řádným profesorem, 13. listopadu 1924, strojopis.)

³⁰ *Archiv Univerzity Karlovy*, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, osobní spis Mariana Szykowského, Dopis děkana Smetánky, 17. listopadu 1924, strojopis. Oficiální jmenování Szykowského řádným profesorem pochází z 27. ledna 1925 (s účinností od 28. října 1924), a to na základě rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 22. prosince 1924 (*Archiv Univerzity Karlovy*, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, osobní spis Mariana Szykowského, Jmenování dr. Szykowského řádným profesorem, 27. ledna 1925, strojopis).

³¹ V roce 1933 vznikla ještě samostatná stolice lužické srbštiny.

³² V Archivu Univerzity Karlovy se dochovala i ručně psaná pozvánka na Szykowského přednášku, kterou zveřejnil tehdejší děkan Filozofické fakulty František Krejčí (*Archiv Univerzity Karlovy*, fond Filozofická fakulta

se bude nový profesor na pražské univerzitě věnovat. „Hluboce cítím se poctěn tím, že jsem byl povolán na stolicí této ctihodné Almae Matris Carolinae: nejstaršího to ohniska evropské kultury ve střední Evropě. Přicházím sem z university, která v historickém rozvoji je mladší sestrou university Karlovy. Přicházím ze země bratrské, nejbližší polohou zeměpisnou, jazykem, tradicí historickou a kulturní.“³³ „Utvoření katedry jazyka a literatury polské na universitě Karlově jest opět nejvyššího uznání hodným činem českým, tvořícím, jak soudím, organickou část dávné ideje české a přímým pokračováním programových bodů ‚Slovanstva‘.“³⁴

V textu své přednášky připomíná Marian Szykowski vzájemné česko-polské kulturní vazby – právě od Čechů se přitom podle autora Poláci učili základům evropské kultury. „Češi téměř po celý středověk byli prostředníky v procesu přisvojování polské myšlenky, vzorů západoevropských, a za vlády Václavovy vliv český stal se panujícím v řeči, pravopise, úřadech a měně.“³⁵ Szykowski zmiňuje zejména zásadní vliv sv. Vojtěcha a jeho bratra Radima, samotnou Karlovu univerzitu, husitskou tradici. Klíčový vliv na další rozšíření české kultury v Polsku podle něj měla postava panovníka Vladislava Jagellonského. V oblasti literatury, která Szykowského zajímala zejména, upozorňuje na české středověké literární památky, jež ovlivnily nejen polské písemnictví, ale i samu polštinu, například s ohledem na četné výpůjčky z češtiny. Obrat ve vzájemných vztazích přichází podle Szykowského až v 16. století: „Teprve po zázračném vzkříšení českého národa, smeteného z jeviště světa katastrofou bělohorskou, začíná téměř na dvě století přetržený svazek duševní česko-polský a zároveň jakási odplata ze strany Polska, kdysi přes Čechy uvedené do společné dílny práce západoevropské.“³⁶ Polské inspirace sleduje autor především v době českého národního obrození (například v tvorbě básníka A. J. Puchmajera), později vyzdvihuje „ideu humanismu“ a „čistého člověčenství“, jež je pro něj tím, co do dnešní doby obě kultury, českou a polskou, spojuje.

Vypovídající je přitom i jazyk, s nímž Szykowski pracuje: „Dobrovský dopisoval si s Bandtkem, Lindem, Bobrowským, Kucharským a Puchmajera uvedl na cestu polského napodobení.“³⁷ Jungmann zase psal svůj česko-německý slovník „podle vzoru Lindova“. Szykowského metoda by se dala označit za jakousi „vlivologickou komparatistiku“ – zkoumal nejen vlivy české literatury na polskou (podobnosti na rovině témat, motivů, obrazů, symbolů či básnických figur), a v novějších dějinách literatury pak zejména polské literatury na českou, ale zajímaly ho také vlivy západoevropské, respektive to, jakým způsobem je jednotlivé slovanské literatury přejímaly či reflektovaly, případně čím prostřednictvím se tak dělo. Z většiny Szykowského textů je totiž cítit jisté „nadhodnocení“ polského vlivu na českou kulturu. Metoda polského badatele je již dávno překonána, přesto jsou Szykowského práce dodnes podnětné zejména pro svoji heuristiku. Sympatický je pak jistě autorův důraz

Univerzity Karlovy, osobní spis Mariana Szykowského, Pozvání k zahajovací přednášce prof. dra Marjana Szykowského, 9. října 1923, rukopis). Text přednášky byl později otištěn např. ve sborníku věnovaném Janu Máchalovi, s drobně pozměněným názvem (Szykowski, Marian: Styky česko-polské v dějinách a písemnictví, in: *Sborník prací věnovaných profesoru Dru. Janu Máchalovi k sedmdesátým narozeninám*, eds. J. Horák – M. Hýsek, Praha 1925, s. 172–183). Tentýž název se pak objevuje v řadě odborných textů.

³³ Tamtéž, s. 172.

³⁴ Tamtéž, s. 180. Szykowski zde naráží na publikaci *Slovanstvo. Obraz jeho minulosti a přítomnosti* (eds. J. Polívka – J. Bidlo, Praha 1912), která podle Szykowského objektivně zhodnotila postavení Polska v rámci předválečného „neoslavismu“.

³⁵ Szykowski, Marian: Styky česko-polské v dějinách a písemnictví, in: *Sborník prací věnovaných profesoru Dru. Janu Máchalovi k sedmdesátým narozeninám*, eds. J. Horák – M. Hýsek, Praha 1925, s. 172.

³⁶ Tamtéž, s. 175.

³⁷ Tamtéž, s. 176.

na vzájemné kulturní kontakty, přenášeny i do Szyjkowského praktických aktivit doplňujících jeho univerzitní působení.³⁸

Szykowski sleduje (nejen v této přednášce, ale i v řadě svých dalších prací) česko-polské styky a vzájemné kulturní „ovlivňování“ opravdu velmi podrobně. Stěžejní vliv přitom přikládá polskému romantismu („Krásný rozkvět polského romantismu oplodňoval českou myšlenku.“)³⁹ Hovoří doslova o „přímé inspiraci z polských vzorů“, neopomíná ani otázku překladů z polštiny. Jde-li o univerzitní prostředí, připomíná osobu Jana Pravoslava Koubka, který na pražské univerzitě přednášel od roku 1848 o polské literatuře; později zmiňuje například „polonofilské“ zásluhy Adolfa Černého. „Tuto místní tradici české vědy budu se snažit podle svých nejlepších sil obnoviti, zesíliti a rozšířiti.“⁴⁰ Sám chce sblížení obou národů a kultur dopomoci: „Toužím se státi kulturní spojkou mezi oběma národy, chci informovati Čechy o Polsku a Polsko o Česích.“⁴¹ Tomu napomáhal i bohatou publicistickou činností po obou stranách hranice a řadou dalších aktivit na kulturním poli. Nezbytnou součástí polonistické práce pro něj byla propagace nejen polské kultury, ale zejména vzájemných česko-polských kulturních styků. Marian Szykowski se tak do jisté míry vymykal dobové představě o univerzitním pedagogovi a vědci, čímž si ovšem získal u svých studentů velkou oblibu.

Ze Szyjkowského zahajovací přednášky na Univerzitě Karlově jsme podrobněji necitovali náhodně. Již to, co v ní polský profesor vytknul, totiž zásadním způsobem – stejně jako ruku v ruce s tím jdoucí zájmy Szyjkowského – ovlivní podobu budoucích polonistických studií na pražské univerzitě. Všechny Szyjkowského kurzy byly věnovány literatuře, otázkami jazykovědnými se nezabýval – jednak proto, že lingvistika nebyla jeho specializací, jednak soudil, že potřeby jazykové výuky dostatečně pokryje lektorát.⁴² Pravdou je, že teoretické jazykovědné kurzy se na programu pražských polonistických studií objeví ve větší míře až po druhé světové válce.

Slavistická studia ještě ve 20. letech byla ovlivněna tradiční představou o struktuře tohoto oboru, podle níž byla součástí slovanské filologie jazykověda, literární historie, národopis a tzv. starožitnosti, tedy nejstarší dějiny Slovanů. Jak už bylo řečeno, Szykowski byl zastáncem modernějšího přístupu. Velký důraz kladl na novější dějiny literatury, ale i na zcela aktuální kulturní dění. V tomto ohledu měl bezesporu podporu vedení slovanského semináře, zejména v době, kdy byl jeho ředitelem Matija Murko. Těsně před svým příchodem do Prahy

³⁸ Více viz medailonek Mariana Szyjkowského v této knize.

³⁹ Szykowski, Marian: Styky česko-polské v dějinách a písemnictví, in: *Sborník prací věnovaných profesoru Dru. Janu Máchalovi k sedmdesátým narozeninám*, eds. J. Horák – M. Hýsek, Praha 1925, s. 176.

⁴⁰ Tamtéž, s. 178.

⁴¹ Tamtéž, s. 180. Neméně charakteristický byl zápal, s nímž se Szykowski pouštěl do činnosti organizační a popularizační, poněkud méně formální, než byly univerzitní přednášky: „Netlumě svého zápalu pro věc a s druhé strany pamatujte na důstojnost universitní stolice, jež ukládá přesnou povinnost vědecké objektivnosti, chci konati velký úkol svůj hledě na ‚nejsvětější tvář Pravdy‘, jak pravil Mickiewicz.“ (Tamtéž, s. 180–181.) Karel Krejčí Szyjkowského mimouniverzitní aktivity později komentoval slovy: „Szykowski ovšem ani jinak nezahálel, rozvíjel naopak všestrannou činnost, jak o tom ještě bude řeč. To se ovšem nelíbilo některým byrokratům na ministerstvech, kteří byli přesvědčeni, že univerzitní profesor má dělat to, za co je placen, a jinak se do něho neplést. Vznikaly různé řeči po ministerských kancelářích podporované tím, že o skutečné vědecké činnosti veselého a na tehdejší poměry až příliš bujného profesora věděli jen ti, kteří s ním byli v přímém pracovním styku. Szykowski na to reagoval tím, že svému dílu předeslal dedikaci Karlově univerzitě, na jejímž konci připojil poněkud ironický dovětek: ‚... hunc laborem suscepi... ne frustra panem Bohemiae manducarem‘.“ (Krejčí, Karel: Založení stolice polského jazyka a literatury na Karlově univerzitě v Praze, in: *Práce z dějin slavistiky IV. Padesát let polonistiky na Univerzitě Karlově v Praze*, ed. T. Bešta, Praha 1977, s. 26.)

⁴² Viz zmínka Otakara Bartoše na základě Szyjkowského paměti – Bartoš, Otakar: *K pražskému působení Mariana Szyjkowského*, Slavica, r. 54, 1985/2, s. 248.

navíc Szyjkowski vydal rozsáhlý přehled dějin novější polské literatury *Współczesna literatura polska z wypisami (1863–1923)*,⁴³ v němž se věnuje romantismu, pozitivismu, polskému modernismu, ale i neaktuálnějšímu literárnímu dění (a zajímavě pojednává kupříkladu o polském futurismu). Právě tato práce se stala základem pro jeho budoucí pražské přednášky a dodnes tak představuje zajímavý materiál poskytující i základní představu o obsahu jeho přednášek. (Podotkněme v tomto místě, že před druhou světovou válkou neexistovaly na filozofické fakultě pevně dané studijní plány pro jednotlivé obory, student si mohl veskrze libovolně – kromě několika základních povinných kurzů – volit z aktuální nabídky jednotlivých přednášejících. Témata, která si sami přednášející vybírali, proto zásadním způsobem ovlivňovala podobu oboru.)

Do příchodu Szyjkowského na pražskou filozofickou fakultu se přímo polské literatuře věnovali zdejší profesori jen ojediněle. V rámci svým komparativně zaměřených přednášek ji do svých výkladů zahrnoval Jan Máchal, který čas od času věnoval vybranému tématu z dějin polské literatury samostatný kurz (například v zimním semestru akademického roku 1920/1921 seminář nazvaný *Výklady románů St. Žeromského*, v zimním semestru 1922/1923 seminář *Výklady vybraných dramát polských*). Szyjkowski tak musel obor dějin polské literatury vybudovat prakticky od základů. Svoji první přednášku zrealizoval v letním semestru akademického roku 1923/1924 a byla věnována „hlavním proudům v literatuře polské XIX. stol.“ (1. Romantismus – rozkvět a opadávání, tři hodiny týdně; 2. Pozitivismus, dvě hodiny týdně).⁴⁴ Ve stejné době přednášeli další slavisté zabývající se literaturou o „lidových podáních slovanských“ (Polívka), o literatuře doby osvícenství (Vlček) či o „bájesloví slovanském“ (Máchal). Spolu s J. A. Ljackým, rovněž čerstvě jmenovaným profesorem ruské řeči a literatury, se tak Szyjkowski pokoušel oživit literární slavistiku novými tématy a zaměřením na novější literaturu. Později věnoval své přednášky oblíbené tematice polského dramatu v komparativní perspektivě (akademický rok 1924/1925 – přednáška byla doprovázena paralelním seminářem ze čtení a rozboru vybraných ukázek z polského dramatu, později v zimním semestru 1925/1926 přednášel o polském dramatu 19. století), literárním textům Juliusze Słowackého (akademický rok 1924/1925), Zygmunta Krasińskiego (zimní semestr 1925/1926) nebo Stanisława Wyspiańskiego (letní semestr 1925/1926). V rámci seminárních cvičení Szyjkowski se studenty analyzoval například Mickiewiczovy *Dziady* a Asnykovu báseň *Nad hlubinami* (letní semestr 1923/1924 – pravděpodobně se jednalo zároveň o jazykový rozbor těchto textů, protože zmíněný seminář byl do seznamu přednášek zařazen rovněž jako lektorské cvičení) nebo Słowackého dramata (akademický rok 1928/1929).

Od akademického roku 1929/1930 se pak v rámci Szyjkowského přednášek začínají výrazněji objeovat témata, která krakovského polonistu začala po příchodu do Prahy zvláště zajímat. Již dříve sledoval vzájemné vztahy a kontakty zejména polské literatury s literaturami západoevropskými; nyní se začíná podrobněji zabývat česko-polskými literárními a kulturními vztahy, respektive rolí polské literatury a kultury v českém národním obrození (viz například přednášky *Účast Polska v obrození české poesie*, část 1: *Období Josefa Dobrovského*, zimní semestr 1929/1930; *Polské vlivy v díle A. J. Puchmayera a jeho školy*, letní semestr 1929/1930; *Polonistika Jos. Jungmanna*, zimní semestr 1930/1931; *Pavel Josef Šafařík*, se zvláštním zřetelem k polské literární kultuře, letní semestr 1931/1932; *Styky spisovatelů*

⁴³ Szyjkowski, Marian: *Współczesna literatura polska z wypisami (1863–1923)*, Poznań 1923.

⁴⁴ *Archiv Univerzity Karlovy*, Seznamy přednášek z let 1918–1939 (všechny další informace o konaných přednáškách a seminářích jsou rovněž převzaty z tohoto zdroje).